

pedra que fala

BOLETÍN INFORMATIVO DA COMUNIDADE DE MONTES DE ATIOS

Número 1
Setembro
1997

COMUNIDADE DE MONTES
CONTINUAMOS MARCANDO A HORA

SUMARIO

*

* Forma de traballar da Asociación de Veciños (editorial)

*

* Oito anos facendo futuro

*

* Recurso ante o Tribunal Supremo

*

* Aproximación histórica ós montes de Atios

*

* Contas da Comunidade

*

* Plan de Ordenación

*

*Aula selvícola

*

ACTOS QUE SON A VERGOÑA DESTA PARROQUIA

Sres. da Asociación. ¿Sabedes que os veciños, desta Parroquia, están cansados de aguantarvos?

Si sabedes, porque fostes formados, non para defender os intereses de Atios, senón unicamente coa misión de acabar coa Xunta de Montes.

Sodes responsables directos de esta situación, non vos importa nada ATIOS. A única finalidade e entorpecer e non permitir que avancemos nos distintos proxectos, aprobados nas asembleas xerais. Mentras nós esforzámonos por sacar adiante isto, vos, mandados por outros, opoñedevos sistematicamente, - sin ningún tipo de razón-, ós nosos traballos parroquiais, co único fin de decir que non facemos nada.

Queremos lembrarlle os veciños as vosas grandes fazañas:

1 - Pedístesnos permiso de movemento de terra cando empezabamos a facer o recheo do «CARBALLO», e apoiados pola Policia Municipal, enviada dende o Concello do Porriño, paralizades os traballos.

2 - A pesares de estar aprobado, a realización dun Magosto Parroquial nos terreos do Carballo o día de San Martiño, pola Asamblea Xeral de Montes do mes de Febreiro, intentan boicotealo impedindo a colocación de postes do tendido electrico, para que non houbese luces, buscando axuda, incluso, na policia municipal, que estivo ata as tres da mañan ollando polo recinto. E como con iso non lle chegaba, realizan un magosto paralelo na Guia, coa única misión de crear polémica entre os veciños.

3 - Pechades a «CASA PARROQUIAL», cambiando as portas e pechaduras onde estábamos traballando e impedístesnos a entrada para poder continuar as obras, e así xustificar ó Concello que non cumplimos o «CONVENIO». (Esta é a vergoña máis grande acontecida en Atios).

4 - Cortades as bisagras do armario dos contadores, cunha rebarbadora, e deixades a casa parroquial sen fluido eléctrico.

5 - Tirades parte do mostrador na cafeteria da Casa Parroquial e facédelo a sua maneira, - queremos lembrar que o diseño fora consensuado coa anterior Asociación de Veciños-.

6- Arrancades os marcos mortos das ventás da Casa Parroquial, os cales foron colocados por Rosalino

Ramilo, e pagados por esta Xunta de Montes. Gustarianos saber quen foi o que os colocou de novo e quen os volveu a pagar.

7 - Queremos que alguéén nos diga quen contrata as obras da casa parroquial e como se adxudican. Xa que o Sr. Alcalde, a unha pregunta dun Grupo Político Municipal, contesta que é a Asociación de Veciños de Atios, - na última asamblea xeral, da Asociación, non dixerón nada.

8 - Enganades a xente dicindo que existen montes «ALTOS E BAI-XOS», nunha clara maniobra para perxudicar a histórica reivindicación da nosa Parroquia, frente o Concello do Porriño, polos montes comunais. Queremos deixar claro que o Concello nunca tivo montes. Así queda claro na certificación que fai a seu secretario no ano 1.838 contestando a un requerimento do Goberno Político Provincial, na que dice que non existen montes baldíos no Concello e que estes son das parroquias.

9 - Non permitides o arranxo no «PE DO IXO», onde queremos facer un mirador e plantar árbores.

10 - No monte do «ROXO», onde, en colaboración cós veciños do barrio do Covelo, a Xunta de Montes fixo un torreiro que permitiría a práctica do fútbol ós nenos do colexió público e tamén serviría de aparcamento nos día da festa, descargades gran cantidade de terra o que fai que desapareza o torreiro e o camiño que da o torreiro «DA GUIA».

11 - Non permites que se corten os pinos de Cataboi, pero si permitides que se amplíe o vertedero municipal e que vaian desaparecendo os pinos pouco a pouco. Según o madeireiro, na actualidade entre os piñeiro desaparecidos, sobre todo por obras no vertedero e a baixa do precio, o valor é a metade. Alegan que cortamos muitos pinos, pero isto non lles importa nada. ¡ Saben cal foi a sua última proposta!, que lle deramos os cartos a eles e que enton podíamos cortalos.

12 - Decidides sacar xabre, cortar e regalar pinos do Monte do Roxo,

-cando acordáramos co Sr. Casoni, que para poder ampliar a canteira, tiña que solicitalo por escrito, para levar a Asamblea Xeral de Montes-, dicindo que o monte non é noso porque está sen clasificar, negandonos incluso xabre para a zona deportiva do Carballo, e non tendo reparos en deixalo ir pra outras parroquias.

Son responsables dos problemas e conflictos que ten Atios co Axuntamento, animando a o Sr. Alcalde pra que non cumpla o convenio. O resultado disto é que o Axuntamento do Porriño adeudalle a Xunta de Montes , ou sexa, a todo-los cumu-neiros de Atios, según as nosas contas 24.000.000 de Ptas.

En cambio non se lle ve o pelo cando hai que defender os veciños de Atios,

-Onde estás cando a Autovía deixou os propietarios da Fonte sen accesos os seus terreos?.

-Onde estás cando se está falando de expropiar os terrenos dos veciños na carretera a Salceda, pra ampliar o Polígono Industrial?.

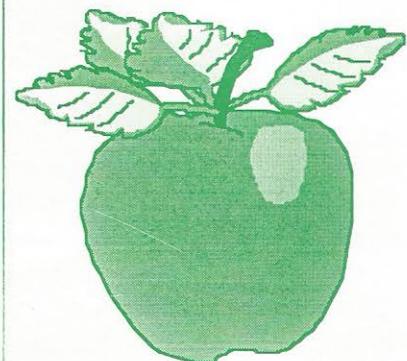
-Onde estás cando outros Axuntamentos verten o seu lixo en Cataboi?.

-Onde están as reclamacións frente os distintos organismos oficiais?. Ou é que os veciños de Atios non pagamos impostos?.

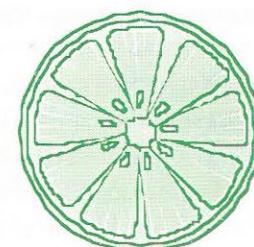
-Onde están agora que existen ocupacións en terreos de veciños de Atios no tema do «GAS»?.

Onde estás cando se falaba da empacadora?. Aprendan de outras asociacións de veciños como as de Torneiros, Pereiras, Petelos etc. que si fan actos para o que foron creadas, defender os intereses da parroquia.

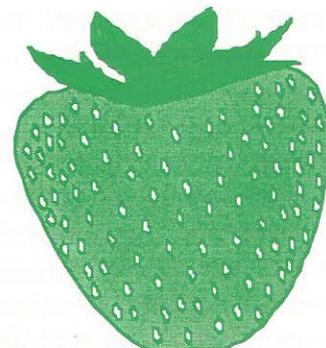
O futuro de Atios, a nosa esperanza individual e colectiva, quedou patente na última Asemblea, donde os veciños vos esixiron que marchárades e que, polo tanto, non vos queda mais remedio que deixar traballar a xente a favor da parroquia.

OS FRUTAIS

TAMEN SON ARBORES

OITO ANOS

FACENDO FUTURO

Fai oito anos, un grupo de comuneros da Parroquia, sentimos a necesidade de presentarnos as primeiras eleccións pra Xunta Rectora da Comunidade de Montes Veciñais de Atios.

O primeiro paso xa estaba dado. Despois había que recibir o apoio dos veciños nas urnas e este non nos faltou, fomos elexidos democraticamente pra levar a cabo a dirección e administración dos montes, tarefa difícil si temos en conta a situación na que nos encontrabamos na quel momento e tamen pola visión que muitos veciños teñen das propiedades comunales.

A partir de aqui marcamos os pasos a dar, que podemos agrupar en varios capítulos:

1) RECUPERACION DOS MONTES PARROQUIALES. Toda a nosa actuación estivo sempre presidida polo convencimento que os montes son da Parroquia, e por iso diriximos as nosas forzas a defensor este principio que debe ser o de todo veciño de Atios, como dixemos sempre non entendemos nin entendemos nunca nada que non sexa a total devolución das propiedades os seus donos. Ante o fallo do Tribunal Superior de Xusticia de Galicia, que aceptamos pero non compartimos, apelamos a Tribunal Supremo en Madrid, e

despois de tantos anos por fin a partir vindeiro 11 de Setembro teremos o tan esperado veredicto, esperando cumpra o que dice a lei «OS MONTES SON DOS VECIÑOS». O mesmo tempo temos solicitado o Xurado Provincial de Montes a clasificación de distintas parcelas tales como «Rape, O Roxo, Cataboi, Vilafria», etc.

En próximos apartados, trataremos de alertar a todos os comuneros, sobre a actitude duns poucos que tratan de facecerse donos de parcelas que son colectivas e que todos temos a obriga de defendelas. Nos novos estatutos xa foron contempladas medidas contra estes «sinvergonzas» que apoiando en documentos sin ningún tipo de valor, tratan de legalizar como propios estos bens.

2) ORGANIZACION E PLANIFICACION DO MONTE. Dentro das preocupacións da Xunta Rectora sempre estivo presente que tiñamos a obriga de deixar ós nosos fillos un monte con mais valor e en millores condicions de disfrute. Con ese obxectivo e coas diferentes reunions e asembleas, marcamos o perfil dexexado po los comuneros. Que foi desenrolándose en base a conservación, producción e recreativa., faltaba plasmalo nun documento. No ano 1.994 foi presentado o Plan de Orde-

nación do monte, desenrolado po la empresa de enxeñería ESTUDIOS E INICIATIVAS FORESTAIAS, S.L. «SESFOR», que recollía todas estas iniciativas e pretende guiar as actuacións a realizar nos próximos anos.

O monte ordenado permitirá a obtención de una renta homoxenea no tempo, coincidente ca capacidade productiva do mismo e permitirá un sistema simple e tecnico para a xestión por parte da Comunidade.

Debemos reseñar que no Plan de Ordenación están contempladas tamén as distintas funcións que teñen que facer os bens comunais:

- Producción, reforestando as superficies que poden ser productivas, a parte superior do Roupeiro e os lindes de Couso e Gulans.

- Recreativa, creación de areas de esparcimento.

- Realzar o uso social do monte. Pretendese potenciar labores de conservación de especias autóctonas como o carballo e reservando rodales de frondosas como castiñeiro, cerdeiras etc., o que proporciona a desenrollo de fauna silvestre e zonas de reserva de caza (Veigüña, Pedra Loureira).

- Mellora das masas actuais mediante tratamientos selvícolas.

- Mantemento da man de obra

que traballa no monte.

- Aproveitamento da caza como uso tradicional, respetanto esta afición e colaborando co seu mantemento.

- Aproveitamentos madeireros en tandas de corta, asegurando a sua repoboación (O Balío).

- Aproveitamento de canteiras. Avanzouse na tematica das canteiras donde se logrou dous importantes acordos:

A) Cos canteiros pra regular os traballos nas esplotacións e limitar o uso dos sopletes.

B) Co Axuntamento do Porriño, donde se contempla a participación da Xunta do monte no cobro dunha parte dos canons por ocupacion de canteiras.

3) A LOITA CONTRA O LUME. Sempre entendemos que a

defensa contra os incendios e fundamental pra conservación do monte, por iso desde o primeiro ano que chegamos o monte organizaouse a vixilancia intensiva durante as vintecatro horas do día. Na actualidade dispoñemos de sete personas subvencionadas parcialmente pola Consellería de Agricultura durante o período 15 de Xullo ata o 30 de Setembro.

Nestes anos de traballo dotamos o monte de seis depósitos de auga (Ventosa, Volta da Morte, Os Lagos, As Insuas, Roupeiro e Pedra Loureira) os cales están distribuidos de forma que se poida chegar a eles da forma mais rapida posible.

Pra que exista unha comunicación mais axil entre o grupo de vixilancia dispoñemos dun teléfono móvil.

4) APROVEITAMENTO RECREATIVO DO MONTE. Os usos

tradicionais do monte, como era a recollida dos toxos e esquilmes vai desaparecendo paulatinamente, so continua tendo importancia a saca de leña, e de algunha forma vivimos o marxe do monte.

Esta Xunta Rectora tratou de que os veciños se acheguen o monte pra disfrutar das multiples maravillas que aíndan descoñecemos, e constitue tamen unha forma de valorar o que temos, aqueles miradores, aqueles recunchos, aqueles penedos, aquelas fontes, todo elo cheo de vida e de armonia.

Pra axudar levamos a cabo a construición de duas areas recreativas, «Os Lagos» e «A Veiguiña», nelas encontrarás mesas, bancos, fontes, asaderos, arbores de sombra e tamén cerdeiras.

Tampouco nos esquecemos dos cazadores e colaboramos con eles na construcción do campo do tiro.

Pero entendiamos que o monte había de dedicarlle algo e recordalo por todo o que nos da, por iso todos los anos no segundo domingo do mes de Xuño vense celebrando a FESTA DO MONTE a que acuden os veciños a pasar un día de delicia.

5) APOIO A CULTURA E O DEPORTE. No que respecta a esta función, esta Xunta Rectora sempre estivo moi preocupada pola cultura e o deporte sabendo que marcan un pobo. Así durante estes anos participamos en axudas os distintos estamentos parroquiales, tales como

- U. D. Atios
- Colexio Público
- Asociación de Veciños (Os Penediños, Grupo de Teatro)
- Rondalla.

Tamén queremos resaltar que intentamos que os recintos de festas da Parroquia, serviran o mesmo tempo de lugares donde facer deporte, dotandos de canastras de baloncesto e en algunos casos de porterías de futbol.

Colaboramos con distintas comisóns de festas para facer en casos novos torreiros (O Covelo) ou amplialos e transformalos en autenticos campos de xogo (O Roupeiro). No Carbón transformamos o sitio don-

**A Xunta Rectora sempre
estivo moi preocupada pola
cultura e o deporte sabendo
que marcan un pobo**

de existia un mownto de pedras e terra ocupadas desde que se fixero o depósito da augua nun campo de futbito.

Sabendo que hai comuneros que sin axuda nunca podrian visitar certos lugares, organizamos excursións subvencionadas, que o ano pasado foi a LISBOA e este ano a SALAMANCA.

Pero o que vai a marcar a nosa Parroquia no futuro sera a ZONA DEPORTIVA DO CARBALLO, lugar centrico perto de todos os barrios, donde se ubicaran pistas polideportivas, piscinas, campo de futbol, estanque natural e zona de recreo. Este e o gran proxecto que conta coas ideas e co apoio dunha gran maioría de comuneiros da parroquia, cousa que agradecemos profundamente o mismo tempo que lamentamos a aptitude de alguns que fixeron todo o posible pra derrumbalo e que pouco a pouco vai empezando a dar os primeiros pasos ca adquisición de terreos. Queremos facer un punto e aparte pra darrlle as gracias a todos os propietarios pola boa disposición mostrada ata agora que permitiu estes logros.

Como lembrarán nesta zona deportiva vense celebrando outro acontecemento recuperado dos antepasados «O MAGOSTO PARROQUIAL», donde se degustan castañas dos nosos castiñeiro.

6) INVESTIMENTOS PARROQUIALES. Os cartos producidos polo noso monte foron investidos en parte en obras de mellora da Parroquia. Neste sentido queremos lembrar que a Comunidade de Montes participou na moiría das obras feitas en Atios, desde o Lavadouro das Mestres, Alumbrado Parroquial, Reloj da Iglesias, Marquesinas en distintos barrios, Camiño das Cabadas, etc. ata a Casa Parroquial. Non vamos a enumeralas porque figuran nos distintos resumenes economicos dende o ano 1.989, pero si queremos decir que as invesions parroquiales alcanzaron a cifra de Ptas. //37.000.000// (TRINTA E SETE MILLONS DE PESETAS). No fondo entendemos que isto e millorar a calidade de vida dos nosos veciños.

7) INVESTIMENTOS NO MONTE. Sabemos que nos primeiros anos o monte dada a sua situación e totalmente necesario a incorporación de investimentos, encamiñados inicialmente a cuidado de arbores existentes con desbroces e entresacas, creación de infraestructuras novas, pistas, cortalumes, puntos de auga, implantación do Plan de Ordenación, novas plantacións, adaptación de novas especies etc.

Para a realización dos traballos contrataronse persoas da nosa Parroquia, salvo alguns casos que foi necesaria a contratación de empresas de fora.

Podemos decir que a cifra total de gastos e investimentos no monte dende 1.989 superou os CINCUENTA E CINCO MILLONS DE PESETAS, por soprosto nesta cantidade estan oncluidos os gastos de personal.

8) COLABORACION CON OUTRAS ENTIDADES. Unha das labouras importantes desenvolvidas pola nosa Comunidade foi as suas relacóns con outras comunidades veciñales de montes de toda Galicia. Así participamos na Asociación de Forestal de Galicia, da que o noso presidente e Vocal pola provincia de Pontevedra, que ten como obxectivo principal a defensa do monte comunal e donde estan asociadas mais de cien comunidades. Actuamos nos congresos de montes celebrados en Mondariz e en Poio.

Tamén estivemos presentes nos distintos aniversarios dos «Martires de Sobredo» co fin de manter viva a memoria histórica dos feitos acaecidos en Sobredo o 28 de Novembro de 1.892 que tanto tuvo que ver no movemento veciñal o longo da historia.

Non quixeramos acabar sin reconocer aqui publicamente que todo este traballo contou ca axuda dunha gran maioría de veciños da Parroquia, e ca entrega e labor dos traballadores do monte sin o cal no seria posible, cousa que agradecemos moi profundamente.

DEFENDE A NATUREZA

(ven da páxina seguinte)

lo que lle é propio, por adapta-los seus mecanismos de funcionamento, as súas regras de formación de vontade tendendo a un sistema áxil e participativo; por garanti-lo mellor destino dos seus recursos e, fundamentalmente, por garanti-la participación da xente cualificada e bondosa na súa xentión.

Moito se leva feito por quen sacrifica o seu tempo en favor veciñal, e moito queda por loitar, pero iso non debe conducir a Atios a renunciar a nada do que lle é propio e por tanto, pouco a pouco, coa serenidade que lle dá o saberse forte e respaldado, ha de tomar dóndas medidas necesarias para recupera-lo que se atopa e disfruta por alleos en perxuizo dos veciños. O labor non é facil pero o esforzo vale a pena. O Tribunal Supremo é un primeiro e fundamental paso, pero sin dúbida ha de se-lo camiño que a comunidade ten que percorrer.

Calixto Escariz

Segundo o fio conductor da miña anterior colaboración neste Boletín da Comunidade de Montes de Atios e ante a próxima reunión da Sala Terceira do Tribunal Supremo para deliverar e resolve-lo recurso de apelación sobre a clasificación dos montes de Atios, creo que é o momento oportuno para reflesionar sobre a mesma e sobre aquello que, por pasado, non ha de ser esquecido.

Comprende destacar primeiramente que a sentencia que próximamente dictará o Tribunal Supremo é a culminación dun longo proceso de loita dos veciños da parroquia de Atios para a devolución dos montes da su propiedade, que desde tempo inmemorial veñen sendo poseídos por eles de forma colectiva e sen asignación de cotas. Os veciños de Atios tiveron que sufri-la lentitude da tramitación administrativa, así como as deficiencias dos organismos administrativos ós que corresponde a inmediata actuación; deficiencias que, no caso concreto que nos ocupa, multiplicáronse ante os atrancos que desde diferentes administracións contrarias á clasificación a favor dos veciños puxérонse no longo do camiño. Os intereses propios e as especulacións que existían arredor dos montes de Atios foron os grandes inimigos da pacífica devolución dos montes ós seus lexítimos propietarios: os veciños da parroquia de Atios.

O expediente administrativo que tramitou perante o Xurado Provincial foi desmesuradamente lento e inadecuado na súa confección pola magnitud do asunto e a importancia da cuestión plantexada. A súa resolución foi enormemente deficiente tanto no razoamento xurídico como no

A sentencia que próximamente dictará o Tribunal Supremo é a culminación dun longo proceso de loita dos veciños da parroquia de Atios para a devolución dos montes da su propiedade

estudio da base documental que debía soportar, así como na confección ou solución técnica do problema. O organismo administrativo careceu de independencia e capacidade suficiente para resolver un dos grandes conflictos que sen dúbida pasaron por esas salas.

As salas do contencioso, saturadas de traballo, foron incapaces de obter unha solución pronta e xusta ás pretensions dos veciños. A lentitude coa que, en xeral, vén resolvendo a Sala do Contencioso Administrativo plasmouse na Sentencia número 29 de 1983 do Tribunal Constitucional, cando acolleu o aforismo de «xustiza demorada é xustiza denegada». Isto úñese ó contido do convenio Europeo de Dereitos Humanos que no seu artigo 6º consagra non só o dereito a un proceso sendilacións indebidas, senón que o proceso ten que desenvolverse dentro dun «prazo razonable», principio que provocou unha condea ó Reino de España, na data 7 de xullo de 1989, caso STEDH «Sanders». Este retraso, no caso que nos ocupa, causou un dano irreparable para o patrimonio das comunidades e os dereitos e intereses dos veciños das parroquias, na xusta solución ó conflicto plantexado. O dano irreparable non só se acusou na perda de posesión efectiva e rendemento económico dos veciños, pola explotación e disfrute do seu monte, senón pola desmoralización duns veciños na devolución total; pero, sobre todo, pola perda de confianza nas institucións e administración que nos rixen.

A consecuencia máis grave sen embargo foi a perda de autoridade e confianza no bo facer da institución recién nacida e na Xunta de Montes,

representativa dos veciños. Esa perda de autoridade, consecuencia de non obter de forma inmediata ou pronta no tempo os intereses pretendidos, foi caldo de cultivo dunha situación de tolerancia por parte dalgúns dos veciños da parroquia cara a terceiros para observar pacientemente como estes se beneficiábanse ilicitamente do que sempre foi e deberá ser de todos. Esa mentalidade que vai morrendo consecuencia da acción da Xunta de montes vaina erradicar o noso Tribunal Supremo dun golpe definitivo do que todos nos sentiremos orgullosos.

Atios é un novo concepto de monte veciñal. As suas dificultades de clasificación servirán para mirar con orgullo no futuro os seus montes de propiedade veciñal ós que se obterán fonte de riqueza para os veciños da parroquia. Ninguén dubida que tódolos veciños e alguns máis intensamente loitaron e loitarán duramente para a devolta do propio e para a súa defensa, e que trala loita han de compartir-la recompensa, aquela pola que díodolos veciños participarán e controlarán as actividades que se desenvolvan na súa parroquia, disfrutarán amplamente do que lles corresponde, e financiarán melloras a prol da parroquia e dos seus comuneiros.

A parroquia de Atios será unha enorme fonte de riqueza para os veciños, capaz de participar activamente nos seus sectores productivos, cunha forza social de tódolos veciños que a ampara; Atios non é o que o Parlamento prevía como monte veciñal, senón unprogreso ou consecuencia na norma creada. Nese sentido loitará moi duramente por recuperar (pasa á páxina anterior)

APROXIMACION HISTÓRICA ÓS MONTES DE ATIOS

BREVES REFERENCIAS DOCUMENTAIS (II)

Angel Bravo Portela

A primeira entrega (nº 0) desta revista de nome fantástico, PEDRA QUE FALA, amosaba na súa portada un título reivindicativo e suxerente: “os montes son da parroquia”.

Naquel número -iniciático das miñas tarefas divulgadoras- asumín o compromiso periódico dunha colaboración que se limitaría a unha aproximación histórica ós montes de Atios a partir das fontes documentais; aludindo á trascendencia da parroquia e os montes veciñais no ordenamento territorial, así como ás agrupacións de poboación (veciñanza) e os aproveitamentos.

Pois ben, recollendo a suxerente reivindicación sobre a pertenza dos montes á parroquia coa que se iniciou a singradura desta publicación, aproveitarémo-la oportunidade que se nos brinda para comentar aspectos de interese sobre a entidade parroquial e a adscrición dos montes de aproveitamento colectivo, e, en particular, o soporte documental sobre o que se fundamenta tal aseveración.

Mais cómpre, para aproximámonos con rigor á análise da documentación, coñecer primeiramente acontecementos históricos que determinan a evolución recente da propiedade veciñal; así, cuestiós como a estructura de tenencia da terra no Antigo Réxime, a singularidade da parroquia como entidade básica no ordenamento territorial, a concreción municipal e formación dos actuais concellos, etc., serán tratadas coa brevidade que esixe o espacio do que dispomos.

O aproveitamento destes montes polo “común de veciños” retrotraímos á época dos asentamentos poboacionais, permanecendo consuetudinariamente ata nosos días. Sen ánimo de remontármonos no tempo a tales orixes, debemos observar cal é a súa situación con anterioridade á formación dos actuais Concellos.

O emprego destes montes encóntrase intimamente vinculado á estructura señoril e de tenencia da terra na Idade Media. Os señoríos do Antigo Réxime, xa fosen eclesiásticos, laicos ou de reguengo, integraron a organización territorial ata principios do século pasado. Dito ordenamento territorial caracterizábase pola existencia de xurisdiccións e coutos señoriais enraizados nunha trama elemental constituída polas freguesías ou parroquias. No libro EL MONTE EN GALICIA: FUENTES PARA SU ESTUDIO, a súa autora exprésase nos seguintes termos:

“El señor, que podía reservarse para trabajar directamente una porción de bienes, aforaba el resto del territorio temporal o permanentemente (...) los foratarios aprovechaban las tierras del cultivo en régimen de propiedad individualizada, pero los montes eran disfrutados en forma colectiva. Está clara la relación íntima de los montes con el sistema señoril dominante desde la Edad Media hasta principios del Siglo XIX. De los señores por una u otra forma fueron pasando a comunes de los pueblos por foro, compra, prescripción, etc.”

No tocante ós foros -que constitúen un referente permanente na historia agraria de Galicia-, recentes estudos abordan o asunto desde a óptica de considera-lo status foral non como a orixe da peculiaridade que presenta o tipo de propiedade que estudiamos, senón como un período transitorio onde as propias condicións históricas conducen ó rexistro escriturado mediante cartas forais. Nese sentido, o historiador Xesús Balboa sostén a hipótese da posesión inmemorial “indocumentada” per se; o proceso histórico é a proba da súa titularidade, e as supostas distintas orixes: foral, compra, etc., non son senón distintos acontecementos ós que se ven sometidos no curso da historia, e que o afán de documentalizar ou esixencias do Dereito sitúan erroneamente como causas de orixe.

En ausencia de títulos, a documentación que podemos atopar formando parte dos fondos de arquivos obedece a acontecementos accidentais que de xeito fortuito poden avala-la súa natureza veciñal ou configuración espacial.

O fío do exposto, e antes de describir someramente a evolución recente que desemboca na actual organización territorial, cabe facer mención da situación existente no Antigo Réxime na zona que estudiamos. Ata a desaparición da división territorial do Antigo Réxime, ó inicio do século pasado, a parroquia de ATIOS constituía -xunto con outras nove- a Xurisdicción do Porriño; territorio sobre o que exercía señorío o conde

Los montes baldíos que llaman Gándara de Budiño, que pertenecen a Atios y Budiño, debieran poblararse por haber en ellos terrenos para producir todo género de frutos, y mucha abundancia de aceite y viñedo

de Salvaterra por compra que no ano 1655 fixéralle á monarquía, dependendo con anterioridade do Correximento Real de Baiona.

No libro “Descripción Económica del Reino de Galicia” de José Lucas Labrada, publicado no ano 1804, faise unha curiosa referencia ós montes baldíos desta zona, pertencentes ás parroquias de Atios e Budiño (na actualidade incluídas ámbalas dúas no concello do Porriño, pero por entón integradas en xurisdiccionés distintas: a parroquia de Atios na Xurisdicción do Porriño e a parroquia de San Salvador de Budiño

na Xurisdicción do mesmo nome, xunto coa inmediata de San Estevo de Budiño que, na actualidade, está incluída no concello limítrofe de Salvaterra de Caselas):

“... lo que sobre el particular manifestó al Consulado el Juez de Porriño en carta de 26 de junio de 1803. Dicha: Los montes baldíos que llaman Gándara de Budiño, por donde pasa el camino que va de La Coruña y otras partes para Tuy, parte de cuyo terreno es de la feligresía de Santa Eulalia de ATIOS, comprendida en la Jurisdicción de Porriño, y lo restante de la de San Salvador de Budiño, Jurisdicción del mismo nombre, debieran poblararse por haber en ellos terrenos muy aproposito para producir todo género de frutos, y mucha abundancia de aceite y viñedo; y por este medio, no solo se haría útil este considerable despoblado, sino que se evitarían las muertes y robos que allí se suelen cometer.”

Resulta evidente, polo tanto, a antigüidade e significativa trascendencia da parroquia como entidade social e administrativa, e núcleo básico no ordenamento territorial; sendo de destacar que os veciños da parroquia de Atios xa exercían o dominio sobre os predios de aproveitamento colectivo cando o Concello do Porriño nin sequera existía como tal.

Efectivamente, a “Nueva Planta de los Ayuntamientos Constitucionales” do ano 1836 transforma definitivamente a antiga distribución territorial de Coutos e Xurisdiccionés, baixo reguengo ou señorío, na configuración municipal actualmente existente. O ordenamento da “Nueva Planta...” finiquita a organización territorial do Antigo Réxime, e en Galicia - caracterizada pola peculiaridade dos asentamentos poboacionais e entidades rurais específicas, exentas da tradición e influencia concelleiril que se

Ó inicio do século pasado, a parroquia de ATIOS formaba parte da Xurisdicción do Porriño; territorio sobre o que exercía señorío o conde de Salvaterra por compra que no ano 1655 fixéralle á monarquía, dependendo con anterioridade do Correximento Real de Baiona.

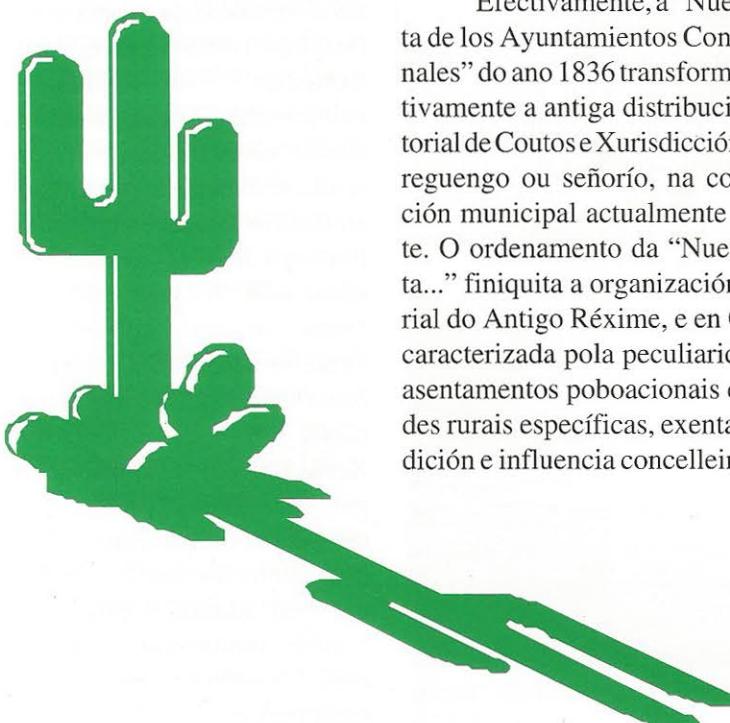
dá noutras nacionalidades- nun intento de adaptarse á realidade existente toma como base referencial a Parroquia.

R.O. do 28 de marzo de 1836: “... que un número determinado de parroquias circunvecinas designado por el Gobernador Civil de acuerdo con la Diputación Provincial, forme un Ayuntamiento”.

Tal proceso tradúcese, no noso caso, na formación actual do Concello do Porriño; o que integra, entre outras oito, á parroquia de Atios.

Paralelamente ós acontecementos descritos arredor da xénese dos actuais concellos, cunha formación que é imprescindible coñecer para abordar con rigor o tema que nos ocupa, sucédense outros de distinta natureza que tamén cómpre expoñer brevemente. Referímonos á evolución histórica que culmina na consideración “pública” da propiedade vecinal.

A política forestal dos Borbóns no século XVIII estaba dirixida á conservación e fomento dos montes madeirables para a construción naval. Así, a Ordenanza para a Conser-

A maioría dos propios que hoxe existen no país son unha creación contemporánea ó amparo dunha lexislación favorecedora que non admitía a propiedade dos veciños como grupo social, son producto dunha usurpación cando menos dunha atribución fraudulenta da titularide, despoxando da mesma ós veciños”

vación e Fomento dos montes da Mariña do ano 1748 permite a intervención tanto en montes propios e comúns como privados, confiando o coidado dos montes “próximos al mar y ríos navegables situados a menos de 25 leguas de la costa” (138 km) ós intendentés da Mariña establecidos nos tres departamentos de Cádiz, Cartaxena e Ferrol. Desta última intendencia dependerá o Reyno de Galicia; controlando “setecientas veinte y nueve dehesas y cotos Reales, separados de los montes comunes de los pueblos y feligresías...”, e fomentando a creación doutras novas, prioritariamente en terreos de aproveitamento colectivo: como en el reino de Galicia hay muchos pueblos no muy apartados de la costa sin dehesas reales, mando al intendenté del Departamento de Ferrol que señale una en cada pueblo, cuya situación y extensión de términos lo permita, y que constituya dehesa real, eligiendo el más inmediato o el de más cómoda y fácil conducción de maderas a los ríberos y de buen terreno para la cría de árboles. Entre a documentación existente no arquivo da Deputación Provincial encóntranse as Visitas efectuadas polo Comisario da Mariña arredor do ano 1785 ás devesas da antiga provincia de Tui; igualmente, entre a documentación que analizaremos encóntrase a relativa ás visitas realizadas ás devesas de Atios no ano 1839, convertidas xa en devesas nacionais.

A historiadora Aurora Artiaga Rego no seu libro “A desamortización na provincia de Pontevedra (1855-1900)” estuda con detalle o proceso desamortizador, referíndose a este período nos seguintes termos: “Os privilexios concedidos á Mariña na administración dos bosques e no

aproveitamento da madeira apta para a construción naval chocaban coa tendencia liberalizadora triunfante en 1812, pois limitaban a libre disposición da propiedade. ... neste momento cando se abole a xurisdicción da Mariña e queda definido o concepto de monte público. Posteriormente, as Reales Ordenanzas de Montes de 1833 insistían no mesmo, dotando ós propietarios de plena libertade no uso e aproveitamento dos seus montes, e creando a Dirección Xeral de Montes para o control dos montes comúns e de realengo e tamén para inspeccionar a actuación dos Concellos e coidar da conservación deste patrimonio; e a R.O. de 24 de Febreiro de 1838 declaraba Montes Nacionais, en tanto que pertenecentes ó Estado, todos aqueles montes que estiveran baixo a xurisdicción da Mariña, e como tal serían incluídos despois na Lei Xeral de Desamortización de 1855.”

A implantación da nova administración liberal a principios do século XIX leva aparellada, paralelamente á formación dos concellos, o inicio dunha etapa caracterizada pola indeterminación legal dos montes veciñais, ó non recoñecerse a personalidade xurídica das comunidades rurais propietarias, converténdose o Concello na única instancia representativa.

Efectivamente, os acontecementos que inciden dun xeito determinante no tipo de propiedade que estudiamos sucedense no século XIX de forma inexorable. Paralelamente ós cambios administrativos que se desencadean a partir das Cortes de Cádiz -formación dos Concellos-, a incomprendión xurídica cara a esta forma de propiedade atípica estructúrase a través dunha normativa tendente a conceptualizala como

propiedade “pública”, ignorando o feito diferencial, e con disposicións que na súa evolución posterior caracterízanse polo crecente intervencionismo administrativo: Reais Ordenanzas de Montes de 1833, Real Orde de 26.10.1855, Real Decreto de 16.02.1859 que posibilita o primeiro catálogo de montes (públicos), Lei de Montes de 1863 e regulamento de 1865, plans de aproveitamento de 1875 e pago do 10%, Real Orde do 20.09.1896 que introduce o concepto de “montes de utilidade pública”, etc.; desenvolvemento normativo que ten a súa continuidade no presente século co Estatuto Municipal de 1924, a Lei Hipotecaria de 1946 e a Lei de Régime Local que constitúen o mecanismo capaz de municipalizar completamente a propiedade veciñal, inventariánda e inscribindoa como bens municipais de “posesión inmemorial”, co simple testemuño do secretario municipal.

” respecto resultan clarificadoras as opiniós de prestixiosos historiadores como Ramón Villares -exRector da universidade compostelña- ou do anteriormente citado Xesús Balboa, entre outros, ó referirse ós bens de propios adscritos en Galicia ós actuais concellos:

Ramón Villares: “... a súa titularidade levou a A. Nieto a califalar como ébens comunais atípicos” dado o vencello dos montes galegos con aldeas ou parroquias e non con municipios”.

Xesús Balboa: “... a maioría dos propios que hoxe existen no país son unha creación contemporánea ó amparo dunha lexislación favorecedora que non admitía a propiedade dos veciños como grupo social, non como ente administrativo (...) maioritariamente, son producto dunha

usurpación cando menos dunha atribución fraudulenta da titularide, despoxando da mesma ós veciños”.

Analizaremos, en posterior ocasión, a documentación recabada en diversos arquivos, ordenada cronoloxicamente, resaltando aqueles aspectos más notables. En síntese, podemos agrupala atendendo á súa temática, cronoloxía e procedencia, na seguinte forma:

Catastro do Marqués de Ensenada. Ano 1753

Noticias dos montes comunais dadas polo Concello do Porriño. Ano 1838

Testemuños de visitas a Devesas Nacionais. Ano 1839

Relación de montes da provincia. ano 1847

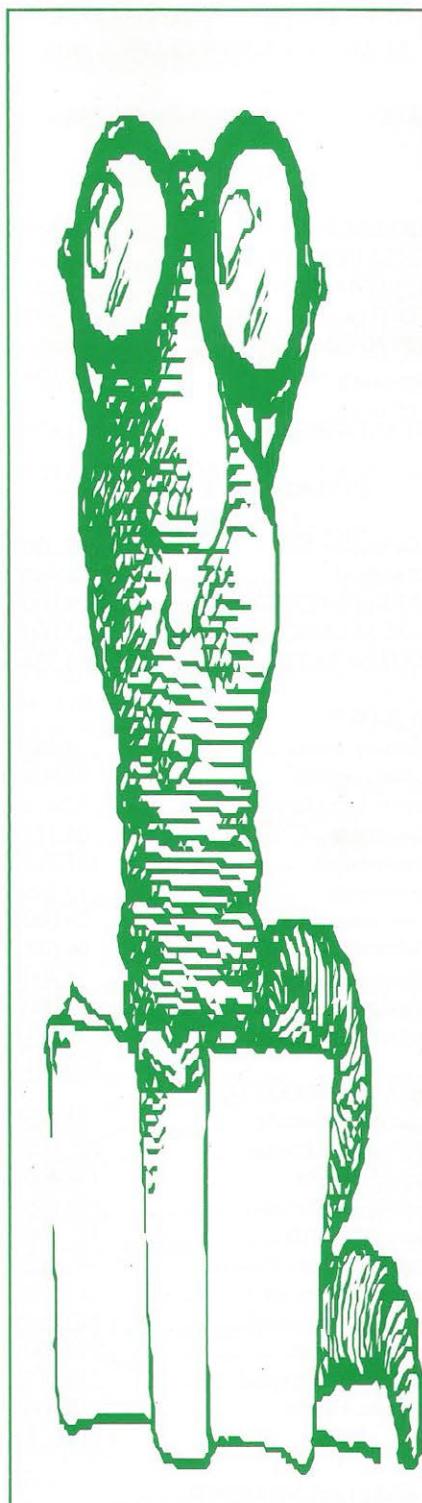
Resposta do Concello de Porriño ó interrogatorio do Congreso dos Deputados. Ano 1851.

Desamortización: expediente de excepción de venda. Anos 1861 a 1879

Boletíns oficiais de vendas de bens nacionais. Anos 1867, 73 e 74

En definitiva, o máis elemental estudio da evolución histórica do ordenamento territorial evidencia que os actuais concellos -e en particular tamén o Concello do Porriño- constitúen unha realidade relativamente recente en comparación coa orixe ancestral das parroquias. En tal contexto, pois, o colectivo vecinal ó que deben asignarse os montes abertos/baldíos na demarcación de referencia está constituído pola Comunidade de veciños da parroquia de Atios, exercendo unha posesión que no seu caso si se remonta a tempo inmemorial.

As referencias bibliográficas de prestixiosos historiadores abundan na imposibilidade da titularidade municipal dos terreos colectivos. Igualmente, como veremos en próxima ocasión ó analiza-la documentación citada, as fontes consultadas confirman categoricamente a total ausencia de bens de propios no concello; é dicir, a imposibilidade de asigna-la pertenza dos montes colectivos ó Concello

(este Distrito Municipal, que ningunos bens posee que pertenezcan en común a todo él, los tiene sin embargo que corresponden a cada una de las parroquias de que se compone” informa o Concello do Porriño ó Congreso dos Deputados no ano 1851).

Por tanto, as circunstancias comentadas permítennos confirmar lo título reivindicativo que presidía o número inaugural desta revista: efectivamente “os montes son da parroquia”. (continuará)

"EL MONTE EN GALICIA: FUENTES PARA SU ESTUDIO", de Olga Gallego e outros. Ministerio de Cultura, 1979.

"O MONTE EN GALICIA", Xesús Balboa. Ed. Xerais. 1990. (tese de doutoramento que obtivo a máxima cualificación por parte do tribunal): “Entendemos que a única orixe histórica dos montes veciñais é precisamente a posesión inmemorial e por tanto indocumentada”.

"CARTOGRAFIA XURISDICONAL DE GALICIA NO SÉCULO XVIII". F.J. Río Barja. Consello da Cultura Galega. 1990.

"MUNICIPIOS Y PARROQUIAS DE GALICIA". Pilar Torres Luna e outros. Universidade de Santiago de Compostela, 1989.

"A DESAMORTIZACION NA PROVINCIA DE PONTEVEDRA (1855-1900)". Aurora Artiaga Rego, Servicio de Publicacións da Deputación Provincial. 1991. (p.136).

Balboa, X.: “O MONTE EN GALICIA”, op. cit., pp. 10 e 53.

As referencias bibliográficas de prestixiosos historiadores abundan na imposibilidade da titularidade municipal dos terreos colectivos.

PLAN DE ORDENACION FORESTAL

Determinación de objetivos y ámbito de aplicación.

Braulio Molina

Los montes en mano común de la parroquia de Atios como tantas otras propiedades de naturaleza vecinal de Galicia, han sufrido a lo largo de los siglos XIX y XX las consecuencias de varios cambios de titularidad y de tutela, con sucesivas etapas de confusión e incertidumbre sobre la verdadera identidad de su territorio. En la actualidad la doble pugna de titularidad entre Comunidad de Vecinos y Ayuntamiento, Comunidad de Vecinos y propietarios particulares, mantiene una situación de inestabilidad difícil de resolver, que prolongará aún más la fatigosa aclaración y materialización de los límites en el monte de Atios.

Los vecinos de la parroquia han puesto de manifiesto en las asambleas, celebradas hasta la fecha, el deseo de renunciar a cualquier comportamiento de pasividad a pesas de esta incómoda situación y por el contrario, han preferido adoptar una postura activa en la puesta en producción del monte en perfecta armonía con el uso recreativo, que demanda cada vez más la sociedad moderna. La necesidad de establecer los principios básicos de actuación, definir las funciones a cumplir en cada zona del monte y crear una herramienta de gestión

con instrucciones específicas valoradas técnica y económicamente, ha hecho ver la importancia de disponer de un Plan de Ordenación Forestal aplicado a la propiedad vecinal.

El primer paso de cualquier planificación debe consistir en una delimitación del ámbito de aplicación. En este caso, a falta de un deslinde definitivo y con la presencia de posesiones de terreno de muy dudosa legitimidad, se ha adoptado por establecer unos límites provisionales para intervenciones forestales. Desde las cerca de 600 hectáreas que anualmente se atribuían a la propiedad vecinal, se han reducido la extensión actual hasta 334 hectáreas donde se cuestiona la propiedad vecinal. Esta superficie se encuentra repartida en dos grandes unidades: Pedra que Fala y Cerola de 197 hectáreas, Carrascal y Laxedo de 111 hectáreas y la extensión restante de 26 hectáreas que se divide en 17 parcelas periféricas de las dos anteriores. Todas las parcelas se caracterizan por tener un contorno irregular, con abundantes entrantes y enclavados intercalados.

En segundo lugar deben establecerse los objetivos de la planificación que orienten el diseño de la ordenación del monte. Los acuerdos

La Explotación del subsuelo, formado de granito de grano grueso de alta cali- dad, proporciona una fuente de ingre- sos considerable, ahora bien existe un conflicto sobre la titularidad, que mientras no se re- suelva, resulta difícil valorar la importan- cia de este recurso.

tomados por la Comunidad en diferentes reuniones a lo largo de los últimos años, han ido plasmando en los sucesivos trabajos desarrollados una primera aproximación al modelo de monte deseado.

El objetivo principal de la actividad forestal debe encaminarse a la obtención de un nivel de producción lo suficientemente amplio como para hacer frente a los gastos relacionados con los cuidados selvicos, la mejora de infraestructuras, la conservación de especies autóctonas y el uso social del monte. Es cometido solo puede alcanzarse con el empleo de especies de crecimiento rápido, con una silvicultura moderna e intensiva, y solo así podrá alcanzarse un status económico holgado y autosuficiente que permita sufragar la totalidad de gastos. La utilización de eucalipto (*Eucalyptus globulus*) está orientada casi exclusivamente a una finalidad productiva

como especie de crecimiento muy rápido en turnos de aprovechamiento cortos, reservándose para su empleo un 30% de la superficie forestal, mientras que el pino gallego (*Pinus Pinaster*) ocupa un 64% de la superficie, se dedicará en turnos de corta más dilatados a la producción de madera de calidad, sin descuidar la función recreativa y paisajística.

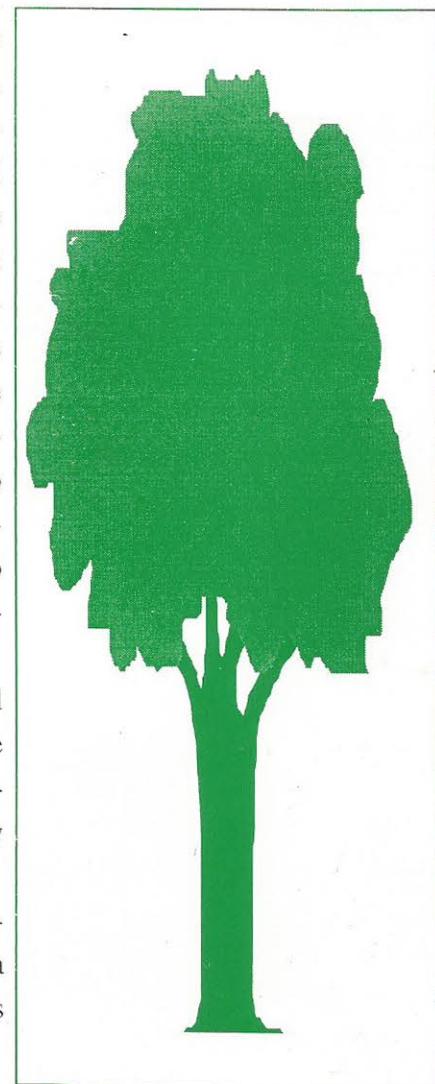
La Explotación del subsuelo, formado de granito de grano grueso de alta calidad, proporciona una fuente de ingresos considerable, ahora bien existe un conflicto sobre la titularidad, que mientras no se resuelva, resulta difícil valorar la importancia de este recurso.

La función recreativa está cobrando importancia progresivamente entre los vecinos, razón que motiva la creación de áreas de esparcimiento. Se han instalado espacios con mesas y bancos de piedra, fuentes, árboles ornamentales y otros elementos decorativos, con un 6% de superficie total del monte reservada para este tipo de uso. El realzamiento de la función social, ha despertado también el interés por las zonas de vistas panorámicas en la parte alta del monte. También se pretende potenciar la labor de conservación de especies autóctonas como el carballo (*Quercus robur*), reservando rodales de esta especie e incluso pies aislados; así como la conservación de la fauna silvestre.

Los usos tradicionales del monte han desaparecido, mientras se ha incrementado el de la caza, habiéndose establecido para mejor control y gestión un coto de caza menor.

La labor insistente de delimitar las funciones que cumple cada zona, debe ser comprendida por los

vecinos como la base de actuación para cualquier intervención el monte, ello unido a las tareas continuas de aclaración de límites y resolución de todo tipo de conflictos reforzará aún más la identidad de esta forma de propiedad tan antigua. Es de extraordinaria importancia, que a medida que se consolidan estos objetivos, los vecinos de la parroquia asumen y participan más en el hecho de ser propietarios de estos montes, de defender el incremento de la producción, la protección frente al riesgo de incendios forestales, la actividad recreativa, el papel educativo y de cultura forestal, la conservación de especies de flora y fauna, el cuidado del paisaje, todo ello dirigido y coordinado bajo las instrucciones del PLAN DE ORDENACION.

COMUNIDADE VECIÑAL DE MONTES EN MAN COMÚN DA PARROQUIA DE ATIOS

DEFENDE O MONTE

CRECIMIENTO: Pode conseguirse unha produción de 3 - 5 m³/ha/ano ou mais, con planta de calidade e situda en bos terreos.

REPOBOACIONES: A planta

ESPECIE:

O CASTIÑEIRO: (nome científico) CASTANEA SATIVA

TEMPERAMENTO: De xove agradece un pouco de sombra e require abrigo en zonas moi frías ou moi quentes; de adulto non necesita sombra e pode vivir a lena luz.

RAICES: potentes, moi extensas e robustas.

ALTURA: é capaz de alcanzar os 35 m. de altura en lugares adecuados.

CLIMA: é resistente o frio pero dánano as xiadas tardías.

Para que maduren os frutos, os veráns deben ser quentes pero con algunas chuvias (mais de 100mm de precipitación).

Prefire as ladeiras das montañas pero en zonas abrigadas e algo frescas.

SOLO: Prefire solos silíceos (coma os granitos), solos profundos e sustanciosos (fértils). Rexeita os solos excesivamente húmedos.

TURNO: Para carpintería de taller-ebanistería, de 50 a 100 anos.

Para estacas, viguetas, etc. o turno é de 30 a 50 anos.

idónea é aquela criada en viveiro, con garantía de orixen e resistente a enfermidade da tiña (clons híbridos). Normalmente utilizarase planta de unha savia con mais de 1'50m. de altura e con raíces ben desenroladas. Si a pendente non é moi forte convén mecanizar os traballos: rozas do matorral con desbrozadora de cadenas acoplada ó tractor, subsolado cruzado ou lineal e gradeo. Antes de gradar pódese incorporar abono orgánico e inorgánico. Acontinuación ábreñense os foxos manualmente ou con unha retroexcavadora de cazo pequeno. O foxo ten que ter unhas dimensións de 60x60x60 cm. Os marcos de plantación poden ser dende 3x3 m. ata 5x5 m. en soutos de fruto. Pódese aplicar un abono complexo NPK (15-15-15) no foxo, pero sin que entre en contacto coas raíces.

SELVICULTURA: si o verán seguinte a plantación é moi seco, é preciso regar as plantas. Conven practicar nos primeiros anos unha poda, de formación que evite bifurcacións prematuras. Tamén é aconsellable aportar un abono complementario con nitróxeno. Si a maleza invade a plantación, é necesario realizar unha roza.

ORDENACION: no monte alto cortas a feito (matarrasa) ou cortas selectivas seguidas de plantación. No monte baixo cortas a feito e recepes cada 30 -50 anos.

USOS: madeira de calidade para serra e abanistería, estacas, parquet, cestos, duelas, etc.

Frutos (castañas). Ornamental.

AULA SELVICOLA